

Garadnai Zoltán

Franciaország nagyköveti kapcsolatfelvétele Magyarországgal, Romániával és Bulgáriával 1963-ban

Bevezető gondolatok

Fülöp Mihály professzor úrral 1996-ban ismerkedtem meg. Talán nem meglepetés a tisztelt olvasó számára, hogy ez Párizsban történt; annak az országnak a fővárosában, amelyet mindketten második otthonunknak tekintünk. Ösztöndíjasként tanultam levéltártani ismereteket, de vonzódásom a francia diplomácia történetének megismerése iránt már akkor is arra késztetett, hogy keressem a kapcsolatot a Francia Külügyi Levéltár munkatársaival és Fülöp professzor úrral, aki abban az időszakban a Sorbonne-on tanított. Kapcsolatfelvételünk meglepően könnyen ment, nagyon nyitott volt irányomba, meghívott ebédelni, és megosztotta velem kutatási tapasztalatait. Nagy hatást gyakorolt rám, hogy a magyar kutatók közül először ő nyithatta ki a II. világháború utáni béketárgyalásokra vonatkozó francia levéltári dokumentumokat, és így úttörő szerepet töltött be a magyar kutatók franciaországi kutatásainak megalapozásában az 1945 utáni időszakra vonatkozóan. Ez jelentős szakmai elismerést és nagy felelősséget jelentett számára.

Éreztem, hogy én is ezt az utat kívánom járni, és figyelmem az akkor még magyar részről alig vizsgált De Gaulle-i időszak irányába fordult. Az általam végzett alapkutatások reményeim szerint hasonló jelentőségűek lesznek a professzor úr által végzettekhez.

A közeledés útja De Gaulle alatt (1958–1963)

Charles de Gaulle diplomáciája már 1944 és 1946 között is arra törekedett, hogy a kelet-európai országokkal újra felvegye a kapcsolatokat.¹ A valóságban azonban

¹ Ezzel kapcsolatban lásd GARADNAI 2021.

Franciaország nem tudta megerősíteni pozícióit a Szovjetunió által megszállt kelet-közép-európai és balkáni régióban. De Gaulle abban reménykedett, hogy a háború után tiszta lappal, egyfajta sorsközösség alapján befolyást és partnereket tud szerezni a térségben a fő és közös veszélynek tartott németekkel szemben, és Franciaország egyensúlyozó szerepet tölthet be a nagyhatalmak között. Franciaország ugyanakkor nem rendelkezett azokkal az eszközökkel, amelyekkel a francia érdekeknek megfelelően befolyásolni lehetett volna az események alakulását. Ehhez járult hozzá az, hogy Franciaország tekintélye a II. világháborúhoz vezető folyamatok, a müncheni szerződés, az úgynevezett furcsa háború, illetve az 1940-es összeomlás miatt súlyos csorbát szenvedett. Ezt a De Gaulle vezette Szabad Franciaország mozgalom katonai sikerei részben ellensúlyozták. Az 1944-es francia–szovjet szerződés is javított Franciaország helyzetén, de már 1945 végére nyilvánvalóvá vált a francia mozgástér korlátozottsága. De Gaulle 1946 elején lemondott, és ezzel kikerült a politikából.

Utódai megpróbálták folytatni az általa elkezdett irányvonalat. A nemzetközi helyzet realitásai mellett a francia diplomácia kudarca 1945–1946-ban alapvetően arra vezethető vissza, hogy Franciaország ambiciózus célokat kitűző diplomáciája és az annak megvalósítását lehetővé tevő gazdasági, pénzügyi, technikai feltételek között nagy volt a szakadék, vagy a forrásokat nem megfelelően csoportosították. Ehhez az is hozzájárult, hogy a francia külpolitikai döntéshozatalt több hatalmi központ határozta meg, és ezt csak De Gaulle-nak sikerült ideig-óráig ellensúlyozni. Ráadásul a minisztériumok és a titkosszolgálatok, illetve a hadsereg között az együttműködés sokszor akadózva működött. De Gaulle ezen már 1946-ban is változtatni akart, de csak 1958 után, az Ötödik Köztársaság megalapításakor tudta az elképzeléseit keresztülvinni.²

Az önálló külpolitika megteremtését akaró De Gaulle-i diplomácia 1958 után kereste a kapcsolatot a Szovjetunióval és a kelet-közép-európai, illetve balkáni államokkal,³ közöttük azokkal az országokkal is, amelyek a II. világháború alatt a tengelyhatalmak szövetségesei voltak. De Gaulle már 1947-ben kijelentette: „Ha Magyarország, Románia, Bulgária jelenleg érzi is annak a balszerencsének a következményeit, amely a tengelyhatalmakhoz kötötte őket, nem én leszek az, aki azt javasolta, hogy a szabad Európa zárja be előttük a kapuit, amikor ők azok megnyitását kérik.”⁴ 1958 után a francia diplomácia fokozatosan építette újjá kapcsolatait a térség országaival, és Párizsban aggódva figyelték a többi nyugati ország nyitási törekvéseit, ami felgyorsította a nagyköveti kapcsolatépítés folyamatát az általunk vizsgált országokkal.⁵

² GARADNAI 2021: 299–300.

³ GARADNAI 2011: 21–65.

⁴ GARADNAI 2013: 51.

⁵ GARADNAI 2013: 77. Ezzel kapcsolatban bővebben: GARADNAI 2007.

Magyarország

A De Gaulle vezette Franciaországgal kialakítandó kapcsolatokra elsősorban a „magyarkérdés” problémája nyomta rá a bélyegét.⁶ 1956 és 1962 között francia részről elsősorban ennek a rendezésétől tették függővé a kétoldalú kapcsolatok alakulását.⁷ Franciaország politikája Magyarországgal lassan változni kezdett.⁸ 1959 elején a francia Külügyminisztérium már a magyar diplomatákat is meghívta De Gaulle elnök megválasztásának bejelentésére, bár a francia elnök – ellentétben a többi Kelet-Európából akkreditált követtel és nagykövettel – a magyar ideiglenes ügyvivővel nem váltott szót.⁹ A két ország kapcsolata gazdasági és kulturális területen vált rugalmasabbá, míg a politikai területen továbbra is távolságtartás volt érzékelhető.¹⁰ A franciák is hamar megérezhették az apró változásokat, és igyekeztek összefüggéseiben értékelni a kétoldalú – és azon belül elsődlegesen a kulturális – kapcsolatokat.¹¹ Ebben erősítette őket a Budapesten megtartott francia könyvvásár (1959. október 24. – november 8.) iránt megmutatkozott – nem várt – magyar figyelem. Ez az érdeklődés hívta fel Párizs figyelmét arra, hogy a magyarok számára Franciaország és a francia nyelv szimbolikus jelentőségű lehet. Nagyszámú – legalább 40 ezer – látogató ment el a rendezvényre, akik közül a franciák észrevétele szerint nagyon sokan egyáltalán nem tudtak franciául, ami értékelésük szerint a magyar lakosság Nyugat iránti szimpátiáját bizonyította.¹² Franciaország politikája Magyarország irányába ugyanakkor nemcsak a kulturális, hanem a gazdasági kapcsolatokban is változni kezdett, és Párizsban a francia–magyar vegyes bizottság sikeres működésétől tették függővé a további lépéseket.¹³ Ennek szükségességét egyébként a rendszerrel szemben nagyon ellenséges hangvételt megengedő Jean Paul-Boncour¹⁴ követ is felismerte, és a két ország közötti gazdasági kapcsolatok

⁶ A magyar–francia kapcsolatok alakulására vonatkozóan: GARADNAI 2011: 45–65.

⁷ Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères, Centre des Archives Diplomatiques de la Courneuve Europe (MEAE CDAC) Hongrie Dossier 121. Note. Questions hongroises. 160–163; illetve Documents Diplomatiques Français (DDF) 1958. II. N° 437. (Budapest, 1958. december 23.) 910.

⁸ GARADNAI 2011: 60–61., illetve 67–78. számú dokumentum.

⁹ GARADNAI 2011: 53. számú dokumentum.

¹⁰ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) Külügyminisztérium (XIX-J-1) XIX-J-1-k Franciaország-5/ab/200/1959. 8. doboz.

¹¹ MEAE CDAC Europe Hongrie Dossier 107. N° 27. Note. Relations culturelles entre la France et a Hongrie. 147–150.

¹² GARADNAI 2011: 57–58.

¹³ MEAE CDAC Europe Hongrie Dossier 109. Note. Rapport économiques et financiers franco-hongrois. 233–235.

¹⁴ Jean Paul-Boncour (1898–1973) jogász, diplomata 1922-től. 1944 és 1947 között Romániában miniszteri megbízott, 1956 és 1962 között követ Budapesten.

fejlesztésének kiemelt fontosságot tulajdonított.¹⁵ 1960–1961 folyamán a politikai és diplomáciai kapcsolatok szintje továbbra sem változott. Jean Paul-Boncour francia követ több különböző alkalommal az 1956-os forradalmat dicsőítő kijelentéseket tett, ami nem igazán növelte népszerűségét a magyar kormány és pártkörök szemében. Tovább mérgesítette a magyar–francia viszonyt, hogy a magyar kormány hivatalosan fogadta Ferhat Abbast,¹⁶ az algériai ideiglenes kormány elnökét.

A gazdasági és a kulturális együttműködés területén viszonylagos fejlődés volt tapasztalható, a szakdiplomáciai együttműködés jelentősége megnőtt, és fokozatosan a politikai-diplomáciai kapcsolatok területén is történtek változások,¹⁷ amit elsődlegesen a magyarországi részleges amnesztiának lehetett köszönni.¹⁸ Változást jelentett a francia és a magyar parlament közötti kapcsolatfelvétel, amely eszközül szolgált arra, hogy a felek egyre jobban megismerjék egymást. Ez a látogatás a szakdiplomácia területén lényegében elindította azt a politikai-diplomáciai kapcsolatépítési folyamatot, amelynek első lépése a nagyköveti kapcsolatfelvétel, majd azt követően a szakminiszteri látogatások voltak.¹⁹ Az 1961-es francia parlamenti küldöttség látogatásának köszönhetően végül 1962 nyarán alakították meg a francia parlamentben a francia–magyar baráti csoportot, amelynek viszonzásaképpen a magyar parlamentben is baráti csoport alakult, és a magyar fél viszontlátogatása Párizsban tovább növelte a közeledés lehetőségét.

Mindezeket együttvéve a magyar–francia politikai-diplomáciai kapcsolatok is végeredményben a magyar belpolitikai élet konszolidációjának függvényében alakultak, és francia részről is érezték, hogy változtatni kell a magyarországi francia jelenlétén.²⁰ Boncour követ francia szemszögből nézve meglehetősen nehéz helyzetben került Magyarországra, tevékenységét azonban szinte teljes mértékben meghatározta az 1956-os magyar forradalom élménye. Francia és magyar részről így vele már nem lehetett levezetni a közeledést, ráadásul magyar részről lényegében őt is kémkedéssel vádolták meg.²¹ 1961 végén és 1962 elején francia és magyar részről egyaránt összefoglaló elemzések készültek a kétoldalú kapcsolatok változásaira vonatkozóan. Edouard Hutte²² tanácsos elkészítette az első komolyabb összefoglaló elemzést Kádár János személyéről és rendszeréről, míg magyar részről számvetést

¹⁵ DDF 1959 II. N° 172. (Budapest, 1959. október 2.) 421–422.

¹⁶ Ferhat Abbas (1899–1985) az algériai függetlenségi mozgalom vezető politikusa.

¹⁷ GARADNAI 2011: 79–84. számú dokumentum.

¹⁸ GARADNAI 2011: 59–60.

¹⁹ GARADNAI 2011: 87–89., 91–92., 93–99. számú dokumentum.

²⁰ GARADNAI 2011: 101–104., 106. számú dokumentum.

²¹ GARADNAI 2011: 101., 107–108., 110. számú dokumentum.

²² Edouard Hutte (1911–?) jogász, politológus, nyelvész 1964 és 1969 között II. tanácsos Budapesten.

készítettek az előző évi eredményekről, és az 1962-es évre – immáron sokadszorra – a kapcsolatok fejlesztését tervezték.²³

A kétoldalú kapcsolatok rendezésének megkönnyítése érdekében a francia Külügyminisztérium visszahívta Boncour követet. Párizs Pierre Francfort személyében²⁴ új követet küldött Budapestre, aki megbízólevelének átadása alkalmával így nyilatkozott:

„Örömmel tölt el az a tudat, hogy így én magam vagyok hivatva tovább irányítani e nagykövetség tevékenységét a közöttünk már kialakult kölcsönös megértés légkörében, a Magyar Népköztársaság hatóságainak az utóbbi 20 hónap folyamán részünkre nyújtott támogatásával, az oly gyümölcsözően fejlődő úton, amelyet kormányaink és országaink közötti kulturális és gazdasági csere és általános viszonyunk fejlődése jellemez.”

Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke az alábbiakat válaszolta:

„Jóleső érzéssel hallgattam az országaink közötti kapcsolatok gyümölcsöző fejlődésére utaló szavait, melynek egyik eredménye a diplomáciai kapcsolataink szintjének kölcsönös nagykövetségi rangra emelése. Elmondhatjuk, hogy kulturális, gazdasági, valamint általános kapcsolataink az utóbbi időben egészségesen fejlődtek. Annak a reménynek kívánok itt kifejezést adni, hogy ezek a kapcsolatok a jövőben tovább fognak fejlődni és hasznosan fogják szolgálni a nemzetközi légkör további javulását és a béke ügyét.”²⁵

1962 folyamán az újonnan kinevezett francia követ is elkezdte ismerkedését a fogadó országgal,²⁶ és első alkalommal fordult elő, hogy Párizsban a Külügyminisztérium részéről magas rangú diplomaták elfogadták a magyar követség meghívását,

²³ GARADNAI 2011: 62–63. A Kádár-rendszer jellegéről, annak változásáról és az 1956 utáni magyarországi viszonyokról a budapesti Francia Nagykövetség rendszeresen készített összefoglaló jelentést.

²⁴ Pierre Francfort (1908–1998) politikatudományi iskolát végzett, és karrierjét alkonzulként kezdte. 1939 és 1941 között katona volt, majd 1942-től rész vett az ellenállásban, így 1945 után szakmai karrierje meggyorsult, fokozatosan lépett előre a diplomáciai ranglétrán, és 1956-ban a becsületrend lovagja címet is megkapta. 1959 és 1962 között részt vett az új alkotmány kidolgozásában. 1953 és 1957 között Bukarestben volt követ, majd 1962-ben Budapestre küldték, ahol aktívan részt vett a követségi szint nagyköveti szintre emelésében, 1963 és 1965 között Franciaország első nagykövete lett.

²⁵ GARADNAI 2011: 63.

²⁶ GARADNAI 2003.

és a találkozás során – eltérően a korábbi esetektől – érdemi párbeszéd alakult ki a Párizsban szolgáló magyar diplomaták és a hivatalos Franciaországot képviselő francia tisztviselők között. Az 1963-as amnesztia után Francfort nagy ambíciókkal látott hozzá a kapcsolatok diplomáciai szintjének fejlesztéséhez,²⁷ ő volt az első francia diplomata, akit Kádár János is fogadott 1964. január 24-én.²⁸

Francfort jelentéseiben Magyarországot rendszeresen Romániához viszonyítva értékelte, ami egyrészt azzal magyarázható, hogy korábban ott teljesített szolgálatot, másrészt azzal, hogy a nemzeti sajátosságokban megmutatkozó eltérések, és így a Szovjetunióhoz való viszony változásai élénken foglalkoztatták a francia döntéshozókat. A fokozatosan kelet felé forduló francia diplomácia kereste azokat a konkrét kapcsolódási pontokat, amelyeken keresztül kelet-európai formális és informális befolyását növelni tudta. Ebben a diplomáciai elemző munkában – tekintettel a korábbi információhiányos periódusra – a követi jelentések fontossága egyre inkább megnövekedett. A jelentős szakmai tapasztalatokkal rendelkező és a magyar rendszer iránt elődjéhez képest rugalmasabb hozzáállást mutató Francfort követ számára a magyarországi szolgálat diplomáciai karrierje újabb állomását jelentette, és ennek megfelelően igyekezett saját és így közvetve diplomáciai missziójának jelentőségét is kihangsúlyozni.

A magyar–francia kapcsolatok vonatkozásában a kapcsolatok nagyköveti szintre való emelése volt az első jele annak, hogy a két ország elérkezettnek látta az időt arra, hogy együttműködésüket magasabb szinten folytassák. Francfort érvei között a rendszer enyhülését, a lakosság szimpátiájának megnyerését is megemlítette:²⁹

„[T]ehát következképpen szükséges, hogy figyelmet fordítsunk arra, hogy a nem távoli jövőben nagyköveti szintre emeljük a kapcsolatainkat, de ha ez előbb történne meg Romániával, majd Bulgáriával, és csak utána Budapesttel, bizonyos kényelmetlen következményekkel járna. A magyar kormány ezt diszkriminációnak tekintené, és ha ezt késve tennénk meg, jelentős erkölcsi veszteséget okozna számunkra. Ebben az esetben szükséges, hogy utaljunk az elégedetlenségükre, amely kevésbé erős irányunkba, mint az Egyesült Államok felé, de ha először velük emelnénk nagyköveti szintre a kapcsolatot, ugyanaz lenne, mint a többi ország esetében, főképpen, ha Románia iránt meglévő, és itt különösen érzékeny viszonyra gondolunk. Amennyiben Romániára tekintünk, és elemezzük a Moszkva és Bukarest között megjelenő ellentéteket, talán nagyobb mértékben

²⁷ GARADNAI 2011: III. számú dokumentum.

²⁸ GARADNAI 2002.

²⁹ GARADNAI 2008: 9. számú dokumentum, 95.

sztálinista vonásokat állapíthatunk meg, mint egy valódi nacionalizmust. A román rendszer a Magyarországon lévőhöz képest kevésbé tűnik »toleránsnak«. Nem gondolom, hogy ott a kulturális tevékenységünk nagyobb teret kapna, és emlékeztetek arra, hogy bár 1962-ben a francia-magyar kereskedelem elmaradott volt, és alig a nyolcadik helyen helyezkedett el a román-francia kereskedelemhez képest, mégis [magyar részről] komoly hitelezési igény jelentkezett, míg Bukarest viszonylatában deficitese a kereskedelem. Végül pedig figyelembe kell venni, hogy 1918, 1945 és még inkább 1956 óta ez az ország [Magyarország] komoly érzelmi sebekkel, és még mindig élénk frusztrációval viselkedik a Nyugat irányába és ez, még egy ilyen korlátozott jelentőségű cselekedetnél is, mint a kapcsolatok nagyköveti szintre emelése Bukarest és Szófia után, szintén megjelenik.”³⁰

A nagyköveti kapcsolatfelvétel 1963. december 17-én történt meg, Bulgáriával és Romániával együtt, ami a diplomácia nyelvén azt jelentette, hogy a két ország elérkezettnek látta az időt arra, hogy a nyilvánosság előtt is kimutassa a kétoldalú kapcsolatok kölcsönös további építésének szándékát.

Románia

A balkáni térség a francia diplomácia számára hagyományosan kiemelt politikai és stratégiai jelentőségűnek számított.³¹ Románia külpolitikájában – elsősorban kedvező geopolitikai helyzetét kihasználva – függetlenségre törekedett, de nem lépett túl a szövetséges kereteken. Ugyanakkor sem az algériai konfliktusban, sem a németkérdésben nem volt érzelmileg elkötelezve, sőt utóbbit inkább némi távolságtartással figyelte. A román bel- és külpolitikai változások okait a francia követ (Pierre Bouffanais)³² az alábbiakban foglalta össze: (1) A román kormány politikai-diplomáciai hozzáállása Franciaországhoz nagyon jó. (2) A kormánynak figyelembe kell vennie a lakosság nyugati nyitási vágyát, és azt, hogy a szovjet politika elégedetlenségét nem szabad kiváltania. (3) Románia szenvedett a növekedés iránti vágy és a valós lehetőségek közötti ellentmondástól, amelyet a túlzott

³⁰ GARADNAI 2008: 96–97.

³¹ GARADNAI 2013: 76.

³² Pierre Bouffanais (1909–1970) jogász és külkereskedő, 1960 és 1963 között követ, majd 1963 és 1964 között nagykövet Bukarestben.

nacionalizmussal próbált ellensúlyozni.³³ A francia–román kapcsolatok kedvező alakulását tovább segítette Maurice-Bokanowski³⁴ francia ipari miniszter bukaresti látogatása (1962. július 20–23.).

Románia ekkorra már a szocialista országokba irányuló francia kereskedelmi forgalomban a második helyet foglalta el,³⁵ és francia részről egyre nagyobb jelentőséget kezdtek tulajdonítani a romániai iparosításban rejlő lehetőségeknek. A román gazdaságot Párizsban gyengének és fejletlennek tartották, és a románok tömbön belüli fokozatos függetlenedési politikáját a gazdasági fejlesztés szükségességével magyarázták.³⁶ A románok Bokanowski útját a világháború után az első magas rangú francia kormánytisztviselő látogatásának tekintették, amely politikai üzenetet hordozott magában. Ez annak ellenére is egyértelmű volt a tárgyaló felek számára, hogy a látogatás során mindkét részről a gazdasági kérdések megvitatására koncentráltak.³⁷ A franciák figyelmét nem kerülte el az sem, hogy a nyugati országok (Nagy-Britannia, Egyesült Államok) és a keleti blokkba tartozó diplomaták egyaránt féltékenyen kezdték figyelni a térségben újra meginduló francia kezdeményezést.

A keleti országok közül az első magas szintű diplomáciai kapcsolatfelvételt is a románok tudták megtenni, és ezzel még a franciák hagyományos térségbeli szövetségeit, a lengyeleket is megelőzték, ami kiváltotta a magyar külpolitika féltékenységét is. A diplomáciai kapcsolatok nagyköveti szintre emelésével (1963. december 17.) a kétoldalú kapcsolatok új szakasza kezdődött el. Románia helyzetét és a francia–román kapcsolatok fejlesztésének lehetőségeit elemezte a Pierre Bouffanais nagykövet által írt *rapport de fin de mission* (1964. május 11.). A távozó francia nagykövet az 1960–1964 közötti változásokat a desztellizáció és az orosz-talanítás kifejezésével jellemezte. A gazdasági és kulturális kapcsolatok fejlesztési lehetőségeinek hangsúlyozása mellett a román nacionalizmus megerősödését már majdnem sovinizmusnak minősítette, amelyben nemzeti kisebbségek érzését vélt felfedezni.³⁸

³³ GARADNAI 2011: 40–42.

³⁴ Michel Maurice-Bokanowski (1912–2005) lengyel származású gaulle-ista politikus, parlamenti képviselő.

³⁵ DDF 1962. II. N° 26. (Bukarest, 1962. július 23.) 92.

³⁶ Uo. N° 58. (Bukarest, 1962. augusztus 27.) 151–152.

³⁷ Uo. N° 26. (Bukarest, 1962. július 23.) 93–94.

³⁸ GARADNAI 2013: 76–78; illetve Ministère de l'Europe et des Affaires Étrangères, Centre des Archives Diplomatiques de Nantes (MEAE CADN) Ambassade de Moscou, Série B. Carton 171. Roumanie. N° 334/Eu. Rapport de fin de mission.

Bulgária

Párizs számára a Balkánon az igazi fehér foltot Bulgária jelentette, amely olyan ortodox sztálinista országgént jelent meg, ahol a belpolitika elsődleges fontosságúnak számított. Bulgária gyenge gazdasági teljesítményű, szegény ország volt, amely hivatalos szinten teljesen leépítette francia kapcsolatát, de a vezetők magánmegnyilatkozásaikban továbbra is udvariasak maradtak, vagyis a többi szocialista ország esetéhez hasonlóan kettősség alakult ki a hivatalos és a személyes megnyilatkozásokban. De Gaulle ugyanakkor az első között fogadta (1959. február 9.) a bolgár követet is, aki a kapcsolatok (gazdasági és kulturális) fejlesztésének szükségességéről beszélt. Mindez elsősorban a francia kultúra iránti, hagyományosan erős bolgár elkötelezettséggel magyarázható. A kereskedelmi kapcsolatok fejlődésnek indultak, de a francia–bolgár viszony első jelentős változását – Magyarországhoz és Romániához hasonlóan – a nagyköveti kapcsolatfelvétel jelentette 1963. december 17-én.³⁹

Összegzés

Tanulmányunkban az 1963-as francia keleti diplomáciai nyitás egyik epizódját és az odavezető utat mutattuk be, francia levéltári források és a szakirodalom felhasználásával. A 60-as évek elején a francia diplomácia arra törekedett, hogy az enyhülés lehetőségeit kihasználva az összes kelet-európai és balkáni állammal azonos szinten, tiszta lappal kezdje el a kapcsolatépítést, és érzékeltesse azt, hogy ezeket az államokat – tanulva a két világháború közötti keleti politika hibáiból – egyenrangú partnerként kezeli. Ehhez szükséges volt a követi kapcsolatok nagyköveti szintre emelése Magyarországgal, Romániával és Bulgáriával, amit – elkerülendő az országok közötti rivalizálás megújulását – egyszerre, egy időpontban tettek meg Bukarestben, Budapesten és Szófiában. De Gaulle 1964 elején így értékelte az előző év kelet-európai változásait és a francia „détente-entente-coopération” külpolitika céljait:

„Reménykedhetünk abban a napban, amikor talán Varsó, Prága, Pankow, Budapest, Szófia, Belgrád, Tirana és Moszkva megszabadul attól a totalitárius rendszertől, amely visszatartja és bezárja a lakosságot, és fokozatosan velünk együtt változik. Akkor nyitottak lesznek Európa felé a lehetőségeik, forrásaik és kapacitásaik függvényében.”⁴⁰

³⁹ GARADNAI 2013: 80–81.

⁴⁰ GARADNAI 2013: 111.

Felhasznált irodalom

- Documents Diplomatiques Français (DDF). Série après 1954.
Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) Külügyminisztérium (XIX-J-1)
Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères, Centre des Archives Diplomatiques de la Cour-neuve Europe (MEAE CDAC) Hongrie Dossier
Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères, Centre des Archives Diplomatiques de Nantes (MEAE CADN) Ambassade de Moscou
- GARADNAI Zoltán (2002): A békés egymás mellett élés „értelmezése”. *Archivnet*, 2(5). Online: https://archivnet.hu/diplomacia/a_bekes_egymas_mellett_elas_ertelmezese.html
- GARADNAI Zoltán (2003): Magyarország egy francia diplomata szemével. *Archivnet*, 3(2). Online: https://archivnet.hu/diplomacia/magyarorszag_egy_francia_diplomata_szemevel.html
- GARADNAI Zoltán (2007): A De Gaulle-i keleti nyitás politika első lépései (1963. január 14. – 1963. december 31.). *Külügyi Szemle*, 6(1), 172–194.
- GARADNAI Zoltán (2008): *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez (1963–1968)*. Budapest: Gondolat – Magyar Országos Levéltár.
- GARADNAI Zoltán (2011): *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez. Magyarország és a világ. Diplomáciatörténet*. Budapest: Gondolat – Magyar Országos Levéltár.
- GARADNAI Zoltán (2013): *Franciaország keleti nyitási politikája és a magyar–francia kapcsolatok története (1963–1968). A francia „détente-entente-coopération” politika lehetőségei, külső és belső korlátai*. Budapest: Gondolat.
- GARADNAI Zoltán (2021): Charles de Gaulle tábornok keleti nyitási politikája 1944 és 1946 között. *Levéltári Közlemények*, 92(1), 281–300.